

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ҚАРШИ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ҚАРШИ МУҲАНДИСЛИК-ИҚТИСОДИЁТ ИНСТИТУТИ

**“ТИҚХММИ” МТУнинг ҚАРШИ ИРРИГАЦИЯ ВА
АГРОТЕХНОЛОГИЯЛАР ИНСТИТУТИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ХОТИН-ҚИЗЛАР ҚЎМИТАСИ “ОЛИМА”
УЮШМАСИ**

**МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЦИВИЛИЗАЦИЯ
ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ВА
МАДАНИЯТИ**

**Халқаро илмий-амалий конференция материаллари
2022 йил 14 май**

Қарши – 2022

Ушбу тўпламда Марказий Осиё цивилизацияси тизимида қадимги ва ўрта асрлар миграция жараёнлари ва шаҳарсозлик маданияти масалалари, Ўзбекистон тарихи ва маданияти мавзусининг манбашунослиги ва тарихшунослиги, Ўзбекистон археология ва этнологияси муаммолари, Янги Ўзбекистон ижтимоий-сиёсий жараёнларини татқиқ этишдаги инновацион ёндошувлар, Қашқадарё воҳаси тарихи ва бошқа соҳаларга доир масалалар камраб олинган.

Ушбу тўплам кенг жамоатчилик, давр тарихи билан қизиқувчилар, тарихчилар ва талаба ёшларга мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:

Г.Э.Мўминова – т.ф.д., профессор. Қарши давлат университети “Жаҳон тарихи” кафедраси мудири.

Таҳрир ҳайъати ва аъзолари:

**доц. Н.Холмирзаев
проф. О.Бўриев
проф. Ю.Эргашева
проф. Б.Эшов
доц. Ч.Темирова
доц. А.Пардаев
доц. Б.Аҳмедов
PhD. Д.Шодмонова
PhD. Р.Тўхтаева
PhD. Б.Тошпўлатов
ўқ. И.Жабборова**

Мазкур тўплам Қарши давлат университети Илмий Кенгашининг 2022 йил 13 майдаги 9 – сонли қарори билан нашрга тавсия қилинди.

Тўпламга киритилган маълумотларнинг тўғрилиги, стилистик бехатолиги учун муаллифлар масъулдир.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЦИВИЛИЗАЦИЯ ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ

Республикада истикомат қилаётган қирғиз миллатига мансуб фуқаролар бундан кейин ҳам юртимизнинг гуллаб-яшнаши, икки давлат ўртасида турли соҳаларда алоқаларнинг ривожланишига ўзларининг муносиб ҳиссасини қўшишда давом этади.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар рўйхати

1. Кўчаров Ч. Ш. Марказий Осиёнинг минтақавий интеграцион жараёни муаммолари. – Т.: Фан, 2005.
2. Қирғизбоев А. Ўзбекистон Республикасининг Осиё мамлакатлари билан халқаро ҳамкорлиги. – Т.: Фан, 2004.
3. Усмонов Қ. Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашуви. – Т.: Молия. 2003.
4. Файзиев О. Марказий Осиё: муштарак мақсадлар, изчил ҳамкорлик ва барқарорлик // Халқ сўзи, 2019 йил 20 февраль. – № 35.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЗАМОНАВИЙ МУЗЕЙЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ: ТАРИХИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР

Б.Б. Болтаев – БухДУ Бухоро тарихи кафедраси катта ўқитувчиси

Ҳар бир давлат тараққиёт сари одимлар экан, доимо тарихига назар ташлаб, мавжуд урф-одатлар, анъаналар ҳамда қадимий ёдгорликларни ўрганишга ва сақлашга интилиши табиий ҳол. Бу борада эса музейларнинг ўрни бекиёс. Чунки улар ўтмишдан келган маданият, маърифат, табиат ёдгорликларининг яхлит тизимга солинган йиғиндиси бўлиб, амалдаги тартибларга мувофиқ сақланади ва намойиш қилинади. 1977 йилдан буён дунёда ананавий тарзда 18 май Халқаро музейлар куни сифатида нишонланиб келмоқда. Мустақиллик йилларида тарихий меросимизни ўзида сақловчи муассаса ҳисобланган музейлар ривожига алоҳида эътибор қаратилди. Музей ижтимоий вазифасига кўра илмий тадқиқот-маърифат (музейларнинг кўпчилиги асосан шу вазифани ўз олдига мақсад қилиб қўяди, уларни оммавий музейлар деб ҳам юритишади); тадқиқот (илмий-тадқиқот институтлари қошида ўзига хос лаборатория вазифасини ўтайди) ва ўқув музейларига, йўналиши ва коллекцияларига қараб тармоқ, ўлкашунослик (комплекс) ва мемориал музейларга бўлинади. Тармоқ музей ишлаб-чиқариш, фан, санъатнинг бирор тармоғига тегишли бўлади (масалан, тарих музейлари, зоология музейлари). Ўлкашунослик музейлари муайян маъмурий ҳудуднинг тарихи, табиати, хўжалиги, санъати, этнографияси ва бошқа соҳаларини комплекс акс эттиради. Мемориал музейлар муҳим тарихий воқеалар, атоқли арбобларга бағишланади[1].

Мустақилликнинг илк кунлариданок, юртимиз тарихини, кўп йиллик меросини ўзида мужассам этган музейларни ташкил этиш бўйича бир қатор амалий ишлар амалга оширилди. Музейлар тузилиши жиҳатидан икки хил бўлади: очик турдаги музейлар ва ёпик музейлар. Очик турдаги музейлар сирасига мамлакатимиздаги буюк тарихий шаҳарлар – очик осмон остидаги ёдгорлик-архитектура, меъморий иншоотлар киради. Бунга кўхна Бухоро, Самарқанд, Хива, Шаҳрисабз, Қўқон, Тошкент ва бошқа шаҳарлардаги тарихий меъморий ёдгорликларни мисол қилиб кўрсатишимиз мумкин. Ундан ташқари Имом Бухорий, Аҳмад ал-Фарғоний, Аҳмад Яссавий ва бошқа улуғ алломалар хотираси шарафига бунёд этилган кошоналар, ҳайкал ва майдонлар ҳам очик турдаги музейлар

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЦИВИЛИЗАЦИЯ ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ

Мамлакатимиздаги моддий маданий мерос объекларида ва улар атрофидаги объектларда тегишли инфратузилмани шакллантириш, амалга оширадиган диний маросимлар учун тегишли шароитларни яратиш орқали зиёрат туризмни соҳанинг истиқболли йўналиши сифатида ривожлантириш[6]. Мамлакатимизда “Маданият ва санъат соҳасини янада ривожлантириш ва такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2017 йил 31 майдаги ПҚ-3022-сон қарорини ижро этиш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарори қабул қилинди. Қарорга кўра «2017 - 2027 йилларда давлат музейлари фаолиятини такомиллаштириш ва моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тасдиқланди. Давлат музейларининг ишлаб чиқиладиган янги концепциялари, музей ашёларини ишончли сақлаш, ташриф буюрувчилар, хусусан, имконияти чекланган шахслар учун қулай шарт-шароитлар яратиш, туристларга хизмат кўрсатишни ривожлантириш, архитектура-режалаштириш, интерьер, дизайн ва ландшафт ечимларига эътибор қаратган ҳолда ҳар бир музей биносининг эскиз лойиҳасини музейнинг йўналиши ва мазмун-моҳиятидан келиб чиққан ҳолда ишлар олиб бориш тўғрисида қонун қабул қилинди [7].

Таъкидлаб айтадиган бўлсак музейшуносликка берилган юксак эътиборнинг самараси ўлароқ мазкур соҳада қуйидаги мисли кўрилмаган ишлар амалга оширилмоқда:

-музейшунослик соҳасини ривожлантириш, такомиллаштиришга доир қатор қонун ҳужжатлари қабул қилинди ҳамда музейлар фаолиятининг ташкилий ҳуқуқий асослари яратилди.

-музей ишини самарали йўлга қўйиш ҳамда музейлар фаолиятини мувофиқлаштириш мақсадида жамғарма ташкил этилди.

-мустақиллик йилларида Ўзбекистон музейларида сақланаётган моддий ва маданий меросимизни кенг жаҳон оммасига намойиш этиш бўйича қатор кўргазмалар жаҳон музейларида ташкил этилди[8].

Юқорида санаб ўтилган соҳа ривожига муваффақиятлар Ўзбекистонда музейшунослик соҳасини тараққий этишга мустаҳкам замин яратган омиллардир. Ташкил этилган ва этилаётган кўплаб музейлар ёш авлодни тарихимиз, моддий ва маданий меросимизни нақадар чуқур илдизга эгаллигини сингдирган ҳолда, уларни ватанга муҳаббат ва садоқат туйғулари билан тарбиялашга хизмат қилади.

Юртимиз ўз мустақиллигини қўлга олгач ундаги музейлар ҳам илмий-амалий жиҳатдан такомиллашиб борди, яъни тобора янгиланиб, кўпайиб борди. Бундай ўзгаришлар эса мамлакатимиз тараққиёти учун катта аҳамиятга эга бўлиб, музейлар ва тарихий ёдгорликлар келажагимиз пойдевори сифатида хизмат қилади. Музейлар ёш авлод тарбияси ва мамлакатимиз келажаги учун катта аҳамиятга эга, зеро у ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялайди. Дарҳақиқат, музейлар мозийнинг сирли хилқатларини ўзида мужассам этган ҳолда халқаро маданиятни, қадриятларни тараннум этувчи маскан ва давлатларни бир-бирига яқинлаштирувчи кўприқдир [9]. Бундан кўриниб турибдики, биз учун ўтмиш тарихимизни сақлаб келаётган музейларнинг фаолияти жуда муҳим ва биз – ёшлар уларни асраб келаёган авлодга етказишимиз лозим, зеро музейлар ўтмишдан садо берувчи кўзгу ва халқнинг юксалиши учун катта аҳамиятга эга. Бухоро ҳам шундай неча минг йиллик тарихга эга музей шаҳар ҳисобланиб, ўзининг бетакрор ёдгорликлари билан бутун дунё аҳлини ўзига жалб этиб жаҳон музейшунослигида ўз ўрнини эгаллаб келмоқда. Бизнинг қадимий Бухоро шаҳри ҳам ўзининг бетакрор обидаларию ажойиб музейлари билан бутун дунёни ўзига жалб этиб, жаҳон музейшунослиги ва туризм соҳасида катта ҳисса қўшмоқда.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЦИВИЛИЗАЦИЯ ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ

Жумладан, Бухоро эски шаҳар мавзесида жойлашган қадимий ёдгорликлари ҳамда музейлари бутун дунёни ўзига қаратиб, жаҳон музейшунослигида ўз ўрнини эгаллаб келмоқда. Бухоро ўзининг бетакрор тарихий обидалари, осори-атиқалари, асрлар оша давом этиб келаётган миллий ҳунармандлик анъаналари билан юртимиз туристик жозибадорлигини оширишда улкан салоҳиятга эга ҳисобланади. Президентимиз Шавкат Мирзиёев 2018 йил 16 февралдаги Бухоро шаҳрига қилган ташрифида эски шаҳар қисмининг туризм инфратузилмасини ривожлантириш дастурлари билан танишар экан, ушбу ҳудуд том маънода Бухоронинг юраги бўлиши кераклигини таъкидлади. Бу, албатта, очиқ осмон остидаги шаҳарнинг тараққиётини белгилашда катта аҳамият касб этди. Мустақиллик йилларида музейлар фаолияти ва туризм юқори даражада илгарилаб ўсди, албатта, буларнинг барчасига кўплаб машаққатлар билан эришилди. Бу машаққатлар ортида Президентимизнинг олиб борган ишлари катта аҳамиятга эга, чунки улар ватанимизнинг равнақи ва тинчлиги йўлида турли мамлакатлар билан ўзаро ҳамдўстлик ҳамда манфаатли шартномаларни имзолаб, халқимиз учун кўплаб имкониятлар йўлини очиб бермоқдалар, шунинг учун бизлар бу имкониятлардан оқилона фойдаланган ҳолда иш юритиб ватанимиз равнақи йўлида хизмат қилмоғимиз лозим [10].

Фойдаланилган манба ва адабиётлар рўйхати

1. Болтаев Б.Б. Музейшунослик. – Бухоро: Дурдона, 2016 йил
2. Бекмуродова М.Б.Рашидова М.Х. Музейшунослик. – Тошкент, 2005 йил
3. Музейлар тўғрисида қабул қилинган қарорлар.//www.Lex.uz
4. <https://kun.uz/uz/news/2018/12/28/prezident-murojaatnomasi-toliq-matn>
5. 2017-2021йиллар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устивор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони 1 илова // [http:// www/lex/uz](http://www.lex/uz)
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. – Тошкент ПФ-5611. 2019 йил 5 январь
7. “Маданият ва санъат соҳасини янада ривожлантириш ва такомиллаштиришга доир чора тадбирлар тўғрисида” 2017 йил 31 майдаги ПҚ-3022-сон қарорини ижро этиш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарори. //www.lex.uz
8. Музей ва туризм ривожининг янги босқичлари //www.muzeu.uz
9. “Музейлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Республикаси Қонуни. 2008 йил 12 сентябр // Ўзбекистон Қонун ҳужжатлари тўплами, 2008 йил- № 37-38, Бетлар 12-20
10. Ш.М.Мирзиёевнинг Бухорога ташрифи // www.google.com.

1991-2020 ЙИЛЛАРДАГИ ТОШКЕНТ ШАҲРИ БОЗОРЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ

*Ш.Ю. Охунжорова – ФарДУ Тарих факултети Ўзбекистон тарихи
кафедраси ўқитувчиси*

Бозорлар аҳолининг турмуш даражасини, маданий савияси ва салоҳиятини ўзида акс эттирувчи масканлар ҳисобланади. Шундан келиб чиқиб, бозорлар фаолиятини ёритиш ҳамда таҳлил натижаларидан ягона хулосага келиш тадқиқотчиларнинг вазифасига киради. 1991 йилдан бошлаб ҳозирги кунга қадар

82.	<i>Каромов Ф.</i>	<i>1920-1924 йилларда Ўзбекистон аҳолиси ижтимоий ҳаёти ва унинг соғлиқни сақлаш ишига таъсири (XXСР мисолида)</i>	323
83.	<i>Чориев А., Раҳмонов М.</i>	<i>Ўзбекистон ва Қирғизистон Республикалари ўртасидаги алоқаларда миллий маданий марказларнинг ўрни</i>	326
84.	<i>Болтаев Б.</i>	<i>Янги Ўзбекистонда замонавий музейларнинг вужудга келиши: тарихий ва инновацион ёндашувлар</i>	331
85.	<i>Охунжонова Ш.</i>	<i>1991-2020 йиллардаги Тошкент шаҳри бозорлари фаолиятининг қийёсий таҳлили</i>	334
86.	<i>Боқиев Б.</i>	<i>Мустақиллик шароитида Ўзбекистон ижодкор зиёлиларига яратилган ижод эркинлиги</i>	339
87.	<i>Убайдуллаева Ш.</i>	<i>Ўзбекистонда мустақиллик йилларида соғлиқни сақлаш ислоҳотларида хотин-қизларнинг роли</i>	342
88.	<i>Холиқов Ф.</i>	<i>Ўзбекистоннинг тиббиёт соҳасидаги хорижий давлатлар билан ҳамкорлиги</i>	347
89.	<i>Махматқулов Ж.</i>	<i>Марказий Осиё давлатларининг гийҳвандликка қарши кураш тадбирларида Ўзбекистоннинг ўрни</i>	350
90.	<i>Ахмадова Н.</i>	<i>Ўзбекистоннинг Афғонистонда тинчлик ва барқарорликни таъминлашдаги фаолияти</i>	353
91.	<i>Ёқубов Т.</i>	<i>Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари бошқаруви тизими</i>	357
92.	<i>Шодихонов С.</i>	<i>Концепцию военно-политического перевода и ее значение в сфере военного перевода</i>	362
93.	<i>Тоштемуров Д.</i>	<i>Ўзбекистон ва МДХ давлатларининг олий таълим соҳасидаги халқаро алоқалари</i>	367
94.	<i>Жумаев Б.</i>	<i>Янги Ўзбекистон маҳаллаларида туризмнинг ривожланиши (2016-2021 йиллар)</i>	370
95.	<i>Ахмедов С.</i>	<i>Ўзбекистоннинг халқаро маданий алоқалар тизимида мусиқа ва кўшиқчилик санъатининг тутган ўрни (XX аснинг иккинчи ярми)</i>	373
96.	<i>Каромов Ш.</i>	<i>Тарихни ўрганиш методологияси бўйича айрим мулоҳазалар</i>	378
97.	<i>Мирзаев О.</i>	<i>Ёшлар маънавиятини шакллантиришда тарихий мавзудаги санъат асарларининг ўрни</i>	381
98.	<i>Makhmatkulova Sh.</i>	<i>The lexeme of “fidoiy” and “xiyonatkor” in english and uzbek proverbs as a indication of mentality of English and Uzbek</i>	383
99.	<i>Омонова С., Раҳматова Д.</i>	<i>Ўзбекистонда аёллар футболни ривожлантириш тадбирлари</i>	387
100.	<i>Бўронов О.</i>	<i>Қишлоқ аҳолиси саломатлигини мустаҳкамлашда тез тиббий ёрдамнинг ўрни</i>	389
101.	<i>Орипова Л.</i>	<i>Гендер тушунчаси ва унинг тарихий аҳамияти</i>	391
102.	<i>Аҳмедов Б.</i>	<i>XX асрнинг биринчи ярмида қорақўлчилик соҳасидаги илмий изланишлар</i>	396
103.	<i>Махманова Х.</i>	<i>Ўзбекистонда кўпмиллатликнинг вужудга келиши ва ривожланиши</i>	403

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЦИВИЛИЗАЦИЯ ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ

Халқаро илмий-амалий конференция материаллари
2022 йил 14 май

Bosishga ruxsat etildi: 13.05.2022 y.
Ofset qog'oz. Qog'oz bichimi: 60x84 1/16.
“Times New Roman” gar. Ofset bosma.
Hisob nashriyot t.: 28,22. Shartli b. t.: 28,30.
Adadi: 20 nusxa. Buyurtma№ 14

QarMII kichik bosmaxonasida chop etildi.
180100. Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi, 225 – uy.
Telefon 91-466-80-32.